

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Kristi Arak

**MITTEABIELULISE KOOSELU PIIRITLEMISE ÕIGUSLIKUD
ASPEKTID SEOSSES ELUKOHA VAHETUSEGA EESTI JA
ÜHENDKUNINGRIIGI NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kristi Joamets, PhD

Tallinn 2020

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele selle koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 6889 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Kristi Arak .....
(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 107176HAJB
Üliõpilase e-posti aadress: kristi.arak@hotmail.com

Juhendaja: Kristi Joamets, PhD: Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....
(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Lubatud kaitsmisele

.....
(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	3
SISSEJUHATUS	4
1. MITTEABIELULISE KOOSELU PIIRITLEMINE.....	7
1.1. Mitteabielulise kooselu defineerimine.....	9
1.2. Mitteabielulise kooselu õiguslik regulatsioon	11
2. ELUKOHA VAHETAMISEGA KAASNEVAD MITTEABIELULISE KOOSELU ÕIGUSLIKUD ASPEKTID	16
KOKKUVÕTE	25
SUMMARY	29
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	32
Lisa 1. Lihtlitsents	35

LÜHIKOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks on õiguslikult piiritleda teise riiki kolimise kontekstis kooselu ning analüüsida teise riiki kolimisega kaasnevaid õiguslikke aspekte ning võimalikke õiguslikke probleemkohtasid Eesti ja Ühendkuningriigi näitel. Käesoleva töö uurimisküsimuseks on: millises riigis on mitteabielulisel kooselul suuremad õigused elukoha vahetamise kontekstis? Töö on kvalitatiivne uurimus, õigusnormide tõlgendamisel kasutatakse erinevaid õiguse tõlgendamise meetodeid, eelkõige grammatilist ja teleoloogilist tõlgendamist. Autor analüüsib Eesti ja Ühendkuningriigi näitel erinevaid õiguslikke aspekte, mis on seotud elukaaslaste kolimisega teise riiki.

Teadusallikatele ja õigusaktidele tuginedes saab öelda, et kooselul puudub ühtne definitsioon, kuid töö autor on kirja pannud endapoolse versiooni sellest: kooselu on kahe täiskasvanu vaheline ajaliselt määratlemata ja dokumenteerimata suhte vorm, mis üldiselt lõppeb abieluga ning millega tekib ühine majapidamine. Kuna Eesti ja Ühendkuningriigi õigussüsteemid on erinevad, on ka elukaaslastega seotud õiguslikud olukorrad reguleeritud mõnedes olukordades erinevalt. Teise riiki kolimisel tuleb arvestada õiguslike aspektidega, mis mõjutavad kooselu. Üldiselt võib öelda, et kooselu sätted on mõlemas riigis sarnased, kuid teatud õiguslikest aspektidest on Ühendkuningriigis elukaaslastel suuremad õigused. Näiteks on Ühendkuningriigis võimalik samasooliste registreeritud kooselu muuta ümber abieluks, kuid Eestis see võimalus puudub. Kui elukaaslane suudab Ühendkuningriigis tõendada, et teine elukaaslane peab teda suhte ajal üleval, on võimalik läbi kohtu taotleda hüvitist. Seega annab ülalpidamise seisukohalt Ühendkuningriik elukaaslastele suuremad õigused. Ühendkuningriigis ei teki elukaaslasel solidaarkohustust tehingu ees, Eestis aga tekib. Samuti on mõnevõrra erinev pärimisega seonduv ning asjaolu, et Eestis on võimalik oma elukaaslase surm registreerida, kuid Ühendkuningriigis mitte.

Võtmesõnad: mitteabieluline kooselu, registreeritud kooselu, elukaaslaste õigused, Ühendkuningriik

SISSEJUHATUS

Eesti kuulub Mandri-Euroopa õigussüsteemi (tsiviilõiguse süsteem), kus kõige tähtsamateks õiguse allikateks on õigusaktid (põhiseadus, Euroopa Liidu õigus, rahvusvahelised lepingud, seadused ja määrused). Ühendkuningriigi peamiste õigusallikate hulka kuuluvad esmased õiguse aktid (Ühendkuningriigi parlamendi aktid, Walesi rahvussamblee aktid ja meetmed¹), teisesed õiguse aktid (seadusandlikud dokumendid, mille on vastu võtnud monarh, Ühendkuningriigi valitsus või muu ametiasutus) ning tavaõigus (kohtulahendid).² Seega on Eesti ja Ühendkuningriigi õigussüsteemid erinevad eelkõige kohtulahendite kasutamise poolest, st Ühendkuningriigis toetutakse õiguse rakendamisel ka kohtupraktikale ning käsitletakse õiguslikke probleeme juhtumipõhiselt.

Kuigi Eesti ja Ühendkuningriigi õigussüsteemid on erinevad, on lihtsalt õigussüsteemide võrdlus liialt ajakulukas ja väga mahukas töö, seega kitsendas autor töö mitteabielulise kooselu (ingl k *cohabitation*) piiritlemisele. Kuna eestikeelne termin on pikk, kasutab töö autor läbivalt „mitteabielulise kooselu“ asemel terminit „kooselu“. Kooselu all on käesoleva töö autor pidanud silmas nii erisooliste kui ka samasooliste kooselusi, kuna kooselu aspektist pole käesoleva töö raames oluline, kas tegemist on samasooliste või erisooliste paaridega. Kindlasti omaks paaride sooline eristamine tähtsust siis, kui töös käsitletakse abielulist kooselu.

Viimastel aastatel on uuritud kooselude õiguslikku regulatsiooni, nende vararežiime, paaride lahkuminekut ning õiguslikke tagajärgi lastele. Kooselusi on uuritud ka samasooliste paaride aspektist, eelkõige, kuidas on nende suhe Eesti õigusaktidega reguleeritud. Kooseluseadust on varasemates uuringutes võrreldud teiste Euroopa Liidu õigusaktidega, käsitletud on ka vara jagamist rahvusvahelise eraõiguse alusel. Konkreetset võrdlust teise riigiga ning kuidas võib elukoha vahetamine mõjutada kooselu, pole uuritud.

---

¹ *Acts of the United Kingdom Parliament, Acts of the National Assembly for Wales and Measures of the National Assembly for Wales*

² European Justice. (2019a). *Õiguse Alused*. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-ew-et.do?member=1, 13. september 2019.

Üha enam on meedias kajastatud eestlaste kolimist välismaale, paljud elukaaslased alustavad kooselu Ühendkuningriigis. 20. sajandi keskpaigas hakkas oluliselt levima uus kooselutüüp: registreerimata kooselu ehk vabaabielu.³ Eestis sündis üha enam lapsi kooselus vanematele, nimelt Eurostati andmetel kasvas 2017. aastal 31% lastest kooselus elavate vanematega. Kooselupaarid moodustasid Eestis peretüüpidest 24%.⁴ Eestis on perekonnaelu ja lapsed põhiväärtuste seas.⁵ Ühendkuningriigis moodustasid kooselud peretüüpidest 17,9%. 2018. aastal kasvas Ühendkuningriigis 15,3% lastest kooselus.⁶ Seega suurenes vajadus kooselu suhteid reguleerida.

Abielulised suhted on Eestis reguleeritud perekonnaseaduses⁷ (edaspidi PKS) ning Ühendkuningriigis abielu seaduses⁸. Kui abikaasade vastastikused õigused ja kohustused on eelnimetatud seadustega paika pandud ja abieluline suhe piiritletud, siis tekib küsimus, kuidas piiritleda ja defineerida kooselu? Kui kolitakse ühest riigist teise, näiteks Eestist Ühendkuningriiki, tekib küsimus, millised õiguslikud probleemid ja tagajärjed võivad tekkida elukoha vahetamisega?

Käesoleva töö eesmärgiks on piiritleda elukoha vahetamise aspektist kooselu ning analüüsida elukoha vahetamisega (teise riiki) kaasnevaid õiguslikke aspekte ning võimalikke probleemkohtasid Eesti ja Ühendkuningriigi näitel. Käesoleva töö uurimisküsimuseks on: millises riigis on mitteabielulisel kooselul suuremad õigused elukoha vahetamise kontekstis? Töö on kvalitatiivne uurimus, õigusnormide tõlgendamisel kasutatakse erinevaid õiguse tõlgendamise meetodeid, eelkõige grammatilist ja teleoloogilist tõlgendamist. Autor analüüsib Eesti ja Ühendkuningriigi näitel erinevaid õiguslikke aspekte, mis on seotud elukoha vahetamisega.

Töö on jaotatud kaheks peatükiks. Esimene peatükk annab ülevaate kooselu olemusest. Peatüki alguses on välja toodud kooselu definitsioon ehk kuidas on nimetatud teemat käsitletud erinevad teadlased. Seejärel on välja toodud kooselu õiguslik käsitlus ehk kuidas on reguleeritud kooselud Eestis ja Ühendkuningriigis. Esimese peatüki põhjal tekib võrdlusmoment, kui erinevalt käsitletakse kooselusi ning millega peaks õiguslikkus mõttes arvestama teise riiki kolimisel.

---

³ Eesti Statistika. (2018). *Eesti Statistika Kvartalikirj 3/2018*, 4. Kättesaadav: https://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=44734&publication_lang=et, 30. september 2019.

⁴ *Ibid.*, 6.

⁵ Narusk, A. (2007). The Estonian Family in Transition. *The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 23 (5), 141.

⁶ National Statistics. (2018). *Families and Households: 2018*. Kättesaadav: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/families/bulletins/familiesandhouseholds/2018>, 30. september 2019.

⁷ Perekonnaseadus. RT I, 09.05.2017, 29.

⁸ Marriage Act 1949. United Kingdom.

Lõputöö teine peatükk käsitleb elukoha vahetamisega kaasnevaid õiguslikke aspekte ning uurib võimalikke probleemkohtasid. Teises osas on uuritud probleeme, mis tulenevad ka õigussüsteemide erinevusest ning analüüsitud on elukaaslaste õiguseid ja kohustusi. Teise peatüki kirjutamisel on lähtutud olukorrast, kus kooselu all on mõeldud paari, kellest üks on Eesti kodanik ja teine näiteks Inglismaa kodanik ning kaalutakse elukoha vahetamist. Peatükis on võrreldud erinevaid õiguslikke olukordasid ning autor on välja toonud, milline riik annab erinevates olukordades elukaaslastele suuremad õigused.

1. MITTEABIELULISE KOOSELU PIIRITLEMINE

Teise inimesega koos elamine on inimese elus üks tähtsamaid otsuseid. Sellisel tegevusel on erinevates ühiskondades suur tähtsus. Traditsiooniliselt tähendab kooselu teise inimesega abiellumist.⁹ Üha rohkem kahaneb abielude arv, tõuseb kooselude arv¹⁰ ning kooselu on tähtsaks muutunud kogu läänemaailmas – Euroopas, Põhja-Ameerikas, Austraalias ja Uus-Meremaal¹¹. Demograafilised trendid Inglismaal on sarnased trendidele mujal Euroopas¹².

Kooselude tähtsus on paljudes arenguriikides tõusnud, mistõttu on muutunud ka perekonnamudelid.¹³ Kui viiskümmend aastat tagasi oli kooselu haruldane, siis tänapäeval on see tavaline.¹⁴ Kaasaegne kooselu sai alguse 1960ndatel ja 1970ndatel¹⁵, millest alates on kooselude arv hüppeliselt tõusnud¹⁶. Viimase kümne aasta jooksul on kooselude protsent tõusnud lausa 41,4% võrra.¹⁷ Eestis ja Soomes on muutunud abielueelsed kooselud populaarseks, näiteks 72% Eesti paaridest olid enne abielu kooselus.¹⁸ Ka üha rohkem lapsi on sündinud kooselus. 2017. aastal sündis 53% lastest kooselu- ja 41% abielupaaridele.¹⁹ Võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega, iseloomustab Eesti lastega peresid väiksem abielu ja suurem kooselu osatähtsus.²⁰

---

⁹ Noack, T., Bernhardt, E., & Wiik, K. A. (2013). Cohabitation or Marriage? Contemporary Living Arrangements in the West. Abela, A., & Walker, J. (toim), *Contemporary Issues in Family Studies* (16–30). UK: John Wiley & Sons, Ltd, 16.

¹⁰ Berrington, A., Perelli-Harris, B., & Trevena, P. (2015). Commitment and the changing sequence of cohabitation, childbearing and marriage: insights from qualitative research in the UK. *Demographic Research*, 33 (12), 330.

¹¹ Noack, Bernhardt & Wiik (2013), *supra nota* 8, 17.

¹² Garrison, M., & Scott, E. S. (2013). *Marriage at the crossroads: Law, Policy and the Brave New World of Twenty-First-Century Families*. USA: Cambridge University Press, 73.

¹³ Bhrolcháin, M. N., & Beaujouan, É. (2013). Education and Cohabitation in Britain: A Return to Traditional Patterns? *Population and Development Review*, 39 (3), 441.

¹⁴ Garrison, M. (2008). Nonmarital Cohabitation: Social Revolution and Legal Regulation. *Family Law Quarterly*, 42 (3), 309.

¹⁵ Bhrolcháin & Beaujouan (2013), *supra nota* 12, 441.

¹⁶ Berrington, Perelli-Harris & Trevena (2015), *supra nota* 9, 330.

¹⁷ Waggoner, L. W. (2016). Marriage is on the Decline and Cohabitation is on the Rise: At What Point, If Ever, Should Unmarried Partners Acquire Marital Rights? *Family Law Quarterly*, 50 (2), 215.

¹⁸ Haavio-Mannila, E., & Rannik, E. (1987). Family Life in Estonia and Finland. *Acta Sociologica*, 30 (3-4), 358.

¹⁹ Eesti Statistika. (2018). *Eesti Statistika Kvartalikirj 4/2018*, 16. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/valjaanne-2018-eesi-statistika-kvartalikirj-4-18>, 12. märts 2020.

²⁰ *Ibid.*, 17.

Kooselude arvu kasv võib olla seotud naiste emantsipatsiooniga²¹ või sellega, et inimesed on hakanud enda vajadusi ning arendamist esikohale panema, mis toimub kõik kohustuste ja pikaajalise pühendumise arvelt²². 2009. aastal läbiviidud uuringu kohaselt on abikaasad mitmes erinevas riigis suhtega palju rohkem rahul kui elukaaslased.²³ Kooselu alustamine aitab otsustada, kas elukaaslane on sobiv partner kogu eluks, kahtluse korral jätkatakse kooseluga.²⁴ Mingi osa kooseludest jätkuvadki ning need paarid ei abiellugi. Põhjus võib olla selles, et paar on kokku leppinud, et ei abiellugi. Kindlasti leidub ka selliseid paare, kus üks soovib abielluda, kuid teine keeldub.²⁵

Kooselude uuringutes on seoseid leitud ka haridustaseme ja kooseluvormi vahel, mistõttu ka erinevates riikides võib erinevast haridustasemest tingituna kooselu populaarsem olla.²⁶ Kooselu võib olla ka ratsionaalne valik ebakindluse, töötuse ja sotsiaalmajandusliku ebasoodsa olukorra tõttu.²⁷ Kooselu arvude suurenemist käsitletakse kui positiivset arengut: noored omandavad kõrgema hariduse, naised on töökohas ja kodus autonoomsed. Osa naisi arvavad, et õiguslik leping võib suhtes tasakaalu muuta ning siis pole nende jaoks suhe enam võrdväärne. Samas mõnede jaoks on kooselu seotud ebakindlusega. Näiteks on lahutuste arv kõrge ning siis võib ebakindlus olla seotud sellega, et suhe puruneb kui abiellutakse.²⁸ Kooselu eeliseks on kindlasti ühine sissetulek ja kulude jagamine.²⁹ Seega on kooselu alustamisel elukaaslased keskendunud pigem pragmaatilisele kui romantilisele suhtele.³⁰ Eelnevast lähtudes võib öelda, et kooselu valivad paarid mitmetel erinevatel põhjustel ning on muutumas tänapäeva ühiskonnas järjest populaarsemaks.

Praegu on õige aeg hakata reguleerima kooselusid, kuna samasooliste abielud on mitmes riigis muutunud seaduslikuks ning liikumisvabadusega on ka suhted muutud rahvusvahelisteks. Selleks, et õiguslikke regulatsioone rakendada, tuleb eelnevalt kokku leppida kooselu definitsioonis.

---

²¹ Haavio-Mannila & Rannik (1987), *supra nota* 17, 358.

²² Berrington, Perelli-Harris & Trevena (2015), *supra nota* 9, 331.

²³ Soons, J. P. M., & Kalmijn, M. (2009). Is Marriage More Than Cohabitation? Well-Being Differences in 30 European Countries. *Journal of Marriage and Family*, 71 (5), 1149.

²⁴ Sessler, S. (2004). The Process of Entering into Cohabiting Unions. *Journal of Marriage and Family*, 66 (2), 502.

²⁵ Waggoner (2016), *supra nota* 16, 216.

²⁶ Bhrolcháin & Beaujouan (2013), *supra nota* 12, 452.

²⁷ Kiernan, K. (2004). Unmarried Cohabitation and Parenthood in Britain and Europe. *Law & Policy*, 26 (1), 53.

²⁸ *Ibid.*, 52.

²⁹ Noack, Bernhardt & Wiik (2013), *supra nota* 8, 28.

³⁰ Lindsay, J. M. (2000). An Ambiguous Commitment: Moving In to a Cohabiting Relationship. *Journal of Family Studies*, 6 (1), 133.

Kooselu piiritlemise juures on oluline suhtepoolte õiguste ja kohustuste teke ehk millises olukorras saab üks suhte pool enda õiguseid kaitsta. Järgnevalt on nendel teemadel arutletud.

1.1. Mitteabielulise kooselu defineerimine

Õiguslikud traditsioonid erinevad riigiti, mistõttu on kooselu käsitlused ja arenguetapid samuti erinevad.³¹ Käesolevas töös on mitteabielulisele kooselule viidatud kui lihtsalt „kooselule“ (ingl k *cohabitation*), mis tähendab ka registreerimata kooselu. Järgmistes töö osades käsitletakse ka registreeritud kooselu (ingl k *civil partnership*), mida tuleb kindlasti mitteabielulisest kooselust eristada. Registreeritud kooselu tekib seaduse alusel ning võib tähendada sama- või erisooliste kooselu ning kooselule kehtivad teatud õigused ja kohustused. Erinevaid definitsioone ja käsitlusi on oluline silmas pidada ka teise riiki kolimise aspektist, kuna see võib riigiti erineda.

Kooselu moodustamine on väga tugevalt seotud sotsiaalsete normidega ning inimese elukeskkonnaga.³² Perekonnamudelite revolutsioon ei ole veel lõpuni jõudnud ning sellest on veel palju õppida, et kõikide vajadustele sobiv variant välja töötada³³, mistõttu on kooselu definitsioonid mõneti erinevad. Ka seaduses puudub universaalne kooselu definitsioon, millega kaasneksid kindlad õigused ja kohustused.³⁴ Ollakse seisukohal, et ühiskonnas toimuvad standardsed muutused ning kooselu on samuti vaadeldav kui ühiskonna üks arenguetapp.³⁵ Kooselu on seega dünaamiline protsess inimese elus.³⁶ Teisisõnu on kooselu ka trend, mis levib üle Euroopa ning sõltuvalt riigist on erinevas arenguetapis.³⁷ Kui Ühendkuningriigis on kooselu puudutavad muutused alles käimas³⁸, siis Eestis on mõned sammud kooselu defineerimisel ja reguleerimisel juba tehtud, mida on samuti oluline teada teise riiki kolimisel.

---

³¹ Bradley, D. (2001). Regulation of unmarried cohabitation in West- European jurisdictions – determinants of legal policy. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 15 (1), 25.

³² Berrington, Perelli-Harris & Trevena (2015), *supra nota* 9, 329.

³³ Bruch, C. S. (1981). Nonmarital Cohabitation in the Common Law Countries: A Study in Judicial-Legislative Interaction. *The American Journal of Comparative Law*, 29 (2), 243.

³⁴ Barlow, A. & James, G. (2004). Regulating Marriage and Cohabitation in 21st Century Britain. *Modern Law Review*, 67 (2), 145.

³⁵ Kasearu, K., & Kutsar, D. (2010). Patterns Behind Unmarried Cohabitation Trends in Europe. *European Societies*, 13 (2), 309.

³⁶ Bhrolcháin & Beaujouan (2013), *supra nota* 12, 452.

³⁷ Kasearu & Kutsar (2010), *supra nota* 31, 309.

³⁸ Bhrolcháin & Beaujouan (2013), *supra nota* 12, 452.

Kaasaegsed muutused Eesti perekonnas on seotud sotsiaalkultuuriliste dimensioonide muutumisega.³⁹ Kommunismijärgsete riikide peremudelid viitavad, et liigutakse Lääne-Euroopa trendide suunas. Tähelepanuta ei saa jätta ka iga riigi ajaloo mõju, mis mõjutab olevikku kui ka tulevikku. See iseloomustab eriti Sloveeniat ja Eestit. Need kaks riiki ei järgi Lääne-Euroopa trendi, samas pole sarnased ka Ida-Euroopa mudelitele. Eestis on muster, kus kooselu on noorte seas tavaline, nagu ka Põhja-Euroopas ning lastega kooselupaaride arv ületab Rootsit ja teisi põhjariike.⁴⁰ Nii on Eestis kooselu lähtuvalt riigile iseloomulikele tunnustest omas arenguetapis, mida mõjutavad nii Põhja-, Lääne- ja Ida-Euroopa trendid. Ühendkuningriigis on kooselusid uuritud aastast 1979.⁴¹ Kooselu käsitletakse küll nagu hiljutist arengut, kuid see hõlmab endas rida kooselukorraldusi, millest osa on traditsioonilised ning osa uued.⁴²

Läbi aegade on kooselude pühendumise tase muutunud, olles tänapäeval kõrge pühendumisega suhe.⁴³ Seega on kooselud kui pühendumise üks vorm, kuna tekib ühine majapidamine, saadakse lapsi ning üldjuhul ollakse ka pikalt suhtes. Need elukaaslased, kes plaanivad abielluda, jäävad pikemalt kokku.⁴⁴ A. Barlow ja G. James on kooselu sisu tõlgendanud järgmiselt: „Kui mees ja naine on kaua koos elanud, jagavad majapidamist ja on intiimsuhtes, siis teatud tingimustel võib kohus rakendada sellistele suhetele ka abielule kehtivaid seaduseid.“⁴⁵ Seega võrdlevad A. Barlow ja G. James kooselu mõneti abielulise suhtega. L. W. Waggoner märgib, et „kooselu on lühi- või pikaajaline kooseluvorm, mis suure tõenäosusega lõppeb abieluga“⁴⁶. Euroopa Komisjon ütleb, et „kooselu käsitletakse abielule sarnaselt, kui kooselus on lapsed, see on kestnud kaks aastat ning kvalifitseerub teatud õigustele“.⁴⁷

T. Noack, E. Bernhardt ja K. A. Wiik defineerivad kooselu kui suhte vormi ja käsitlevad seda kui protsessi, mille jooksul inimese käitumist ei defineerita traditsiooni põhjal. Skandinaavia riikides on populaarne enne abielu kooselu proovida, sest kooseluta abiellumine on ühiskonnas hälbeline käitumine. Seega võib nende definitsiooni järgi kooselu käsitleda kui partnerite vahelist intiimsuhet, kus partnerid jagavad majapidamist ning pole omavahel abielus. Selline liit võib

---

³⁹ Narusk (2007), *supra nota* 4, 150.

⁴⁰ Kasearu & Kutsar (2010), *supra nota* 31, 320.

⁴¹ Kiernan (2004), *supra nota* 24, 33.

⁴² *Ibid.*, 34.

⁴³ Berrington, Perelli-Harris & Trevena (2015), *supra nota* 9, 354.

⁴⁴ *Ibid.*, 328.

⁴⁵ Barlow & James (2004), *supra nota* 30, 145.

⁴⁶ Waggoner (2016), *supra nota* 16, 215.

⁴⁷ Bradley (2001), *supra nota* 27, 38.

eksisteerida nii sama- kui ka erisooliste paaride vahel.⁴⁸ A. Berrington, B. Perelli-Harris ja P. Trevena viitavad kooselule kui „lihtsalt“ koos elamisele, mis eelneb abiellumisele ja mida võetakse kui suhte loomulikku arengut.⁴⁹ M. N. Bhrolcháin ja E. Beaujouan on seisukohal, et „kooselu tuleb vaadelda demograafilisest küljest, mille järgi pole kooselu selgelt piiritletud ja dokumenteeritud, nagu abielu puhul.“⁵⁰ M. Murphy järgi on kooselu ühiskondlikult tunnustatud ebastabiilne heteroseksuaalne suhe, mis tähendab üldjuhul ühist majapidamist.⁵¹

Lähtuvalt eelnevast on töö autor võtnud kokku erinevate definitsioonide põhilised mõtted: kooselu on kahe täiskasvanu vaheline ajaliselt määratlemata ja dokumenteerimata suhte vorm, mis üldiselt lõpeb abieluga ning millega tekib ühine majapidamine.

1.2. Mitteabielulise kooselu õiguslik regulatsioon

Eesti kuulub Mandri-Euroopa õigussüsteemi (tsiviilõiguse süsteem), kus kõige tähtsamateks õiguse allikateks on õigusaktid (põhiseadus, Euroopa Liidu õigus, rahvusvahelised lepingud, seadused ja määrused).⁵² Ühendkuningriigis kuuluvad peamiste õigusallikate hulka esmased õiguse aktid (Ühendkuningriigi parlamendi aktid, Walesi rahvussamblee aktid ja meetmed), teisesed õiguse aktid (seadusandlikud dokumendid, mille on vastu võtnud monarh, Ühendkuningriigi valitsus või muu ametiasutus) ning tavaõigus (kohtulahendid).⁵³

Enne kuulus Ühendkuningriigi peamiste õigusallikate hulka ka Euroopa Liidu õigus, kuid seoses Ühendkuningriigi lahkumisega Euroopa Liidust hakkas kehtima üleminekuperiood, st Euroopa Liidu regulatsioonid kehtivad kuni 31. detsembrini 2020. Ühendkuningriigis nähakse praegu palju vaeva, et Euroopa Liidu õigusaktid asendada, samas mingi osa neist lihtsalt tühistatakse.⁵⁴ Seega erinevad Eesti ja Ühendkuningriigi õigussüsteemid eelkõige kohtulahendite kasutamise poolest, st

---

⁴⁸ Noack, Bernhardt & Wiik (2013), *supra nota* 8, 16.

⁴⁹ Berrington, Perelli-Harris & Trevena (2015), *supra nota* 9, 354.

⁵⁰ Bhrolcháin & Beaujouan (2013), *supra nota* 12, 441.

⁵¹ Murphy, M. (2002). Editorial: Cohabitation in Britain. *Royal Statistical Society*, 163 (2), 124.

⁵² European Justice. (2019). *Õiguse Allikad*. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-ee-et.do?member=1, 13. september 2019.

⁵³ European Justice (2019a), *supra nota* 1.

⁵⁴ Välisministeerium. (2020). *Mida toob kaasa Ühendkuningriigi lahkumine Euroopa Liidust?* Kättesaadav: https://brexit.mfa.ee/?gclid=Cj0KCQiAqNPYBRCjARIsAKA-WFyLsx9spP9kZz74xSxEwoe0nXel2Q2-biDizp76529BIRoP9oRSEhEaAuFKEALw_wcB, 12. märts 2020.

Ühendkuningriigis toetatakse õiguse rakendamisel ka kohtupraktikale ning käsitletakse õiguslikke probleeme juhtumipõhiselt.

Kooselu reguleerimine võib riigiti erineda, mis tähendab, et üks riik võib kooselule anda suuremad õigused.⁵⁵ Erinevates jurisdiktsioonides kohtu poolt tehtud otsused mõjutavad kooselude regulatsiooni arenguid.⁵⁶ Jõudes ühiskonnas normatiivsesse staatusesse, on kooselu käsitletav kui ühiskonna püsiv etapp⁵⁷, mistõttu võib õiguslikule regulatsioonile toetudes väita, et kooselud on muutunud ühiskonna püsivaks osaks. Kooselu arenguetappide kohta on tõendeid erinevatest riikidest. Näiteks erinevad kooselud oma kestuse poolest.⁵⁸ Siiski viitavad kõik märgid sellele, et kooselud on ühiskonnas püsiv nähtus, mis tähendab, et kui perekondasid luuakse abieluväliselt, vajavad need ka õiguslikku reguleerimist.⁵⁹

Napoleoni seisukoht „elukaaslased ignoreerivad seadust, seega seadus ignoreerib neid“ on hea kokkuvõtte õiguslikust suhtumisest kooselude suhtes Ühendkuningriigis ja Euroopas kuni kahekümnenda sajandi viimase veerandini.⁶⁰ Ühendkuningriigis, täpsemalt Inglismaal ja Walesis, on erinevad seisukohad ja seadused. Kuigi Ühendkuningriigis ollakse üldiselt abielu poolt, on võetud ka samme, et reguleerida kooselusi ning seda tehakse olukorrast lähtuvalt.⁶¹ Ka Euroopas toimuvad arengud ja Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendid on märkimisväärselt mõjutanud Ühendkuningriigi perekonnaõigust.⁶²

Näiteks Ühendkuningriigis tähendas registreeritud kooselu algselt samasooliste kooselu.⁶³ 2018. aasta veebruaris muutsid Inglismaa ja Šotimaa registreeritud kooselu sisu, st et ka erisoolised saaksid oma kooselu registreerida. 2018. aasta juunis otsustas Ülemkohus, et registreeritud kooselu piiritlemine vaid samasooliste kooseluks oli vastuolus Euroopa Inimõiguste Konventsiooniga, mistõttu muudeti seadust ning nüüd käsitletakse registreeritud kooselu kui sama- ja erisooliste registreeritud kooselu. Teise riiki kolimisel tuleks elukaaslastel uurida, millised on sihtriigi õiguslikud seisukohad kooselu reguleerimisel.

---

⁵⁵ Barlow, A. (2004). Regulation of Cohabitation, Changing Family Policies and Social Attitudes: A Discussion of Britain Within Europe. *Law and Policy*, 26 (1), 58.

⁵⁶ Bruch (1981), *supra nota* 29, 244.

⁵⁷ Kasearu & Kutsar (2010), *supra nota* 31, 309.

⁵⁸ Kasearu & Kutsar (2010), *supra nota* 31, 321.

⁵⁹ Kiernan (2004), *supra nota* 24, 52.

⁶⁰ Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 58.

⁶¹ *Ibid.*, 57.

⁶² Garrison & Scott (2013), *supra nota* 11, 73.

⁶³ Civil Partnership Act 2004. United Kingdom.

Üle kolme miljoni paari elab Ühendkuningriigis kooselus. Kooselule ei rakendata abielule kehtivaid sätteid.⁶⁴ Ühendkuningriigis pole veel kooseluseadust (ingl k *Cohabitation Rights Bill*) vastu võetud, kuid selle eelnõu järgi iseloomustab kooselu sama majapidamine, kus elukaaslased toetavad üksteist rahaliselt, on stabiilses intiimses suhtes, neil võivad olla ühised lapsed ning nende suhtest ollakse avalikult teadlikud.⁶⁵ Ka Eestis puudub õiguslik definitsioon ning kooselu pole ka seadusega reguleeritud. Registreeritud kooselu sisu on lahti seletatud Eesti kooseluseaduses, nimelt Eestis võivad kooselulepingu sõlmida kaks füüsilist isikut, kellest ühe elukoht on Eestis.⁶⁶ Kooselulepingut ei või sõlmida isikute vahel, kellest vähemalt üks on kooselulepingu sõlmimise ajal abielus või kellel on kehtiv kooseluleping.⁶⁷ Samuti ei või kooselulepingut sõlmida sugulaste vahel.⁶⁸ Abielu ei või sõlmida, kui on kehtiv kooseluleping⁶⁹, küll aga võivad seda teha registreeritud elukaaslased omavahel⁷⁰. Ühendkuningriigis võib mõnedel juhtudel kohus kohaldada abielu sätteid kooselude lõppemisele. Kõik oleneb kooselu tingimustest, kestusest, eesmärgist, suhte stabiilsusest jm teguritest.⁷¹

Kooselude õiguslik reguleerimine on kindlasti vajalik, kuna selliste paaride arv on märkimisväärselt kasvanud ning suhted on muutunud rahvusvaheliseks. Elukaaslased saavad lapsi, nende suhted on muutunud pikemaks ning kooselu on muutunud rahvusvaheliselt tunnustatud perekonnamudeliks.⁷² Erinevate seaduste väljatöötamisel on lähtutud võrdsuse põhimõttest ehk naistel ja meestel oleksid võrdsed õigused ja kohustused. Ka kooselu puhul on vajadus reguleerida võrdsuspõhimõttest lähtuvalt varasuhet, pärimist, ülalpidamist, kindlustamist jm õiguslikke aspekte.⁷³ Euroopa Inimõiguste Konventsiooni kohaselt on kooselu ja abielu assimilatsioon lubamatu⁷⁴, mis on veel üheks ajendiks kooselu reguleerimiseks.

---

⁶⁴ The Society of Trust and Estate Practitioners. (2019). *Cohabiting couples' legal rights in the UK*. Kättesaadav: <https://www.step.org/sites/default/files/Publications/cohabiting-couples-legal-rights-uk2.pdf>, 20. detsember 2019.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 1 lg 1.

⁶⁷ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 2 lg 1.

⁶⁸ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 2 lg 2,3.

⁶⁹ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 8 lg 1.

⁷⁰ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 8 lg 2.

⁷¹ Waggoner (2016), *supra nota* 16, 232.

⁷² Barlow & James (2004), *supra nota* 30, 175.

⁷³ Bruch (1981), *supra nota* 29, 219.

⁷⁴ Bradley (2001), *supra nota* 27, 37.

Ühendkuningriigis on hakatud kooseluseaduse (ingl k *Cohabitation Rights Bill*) arendamisega tegelema⁷⁵, Eestis võeti kooseluseadus (edaspidi KooS)⁷⁶ vastu 2014. aastal. *Cohabitation Rights Bill* on praegu teise lugemise ootel. Esimene lugemine toimus 6. veebruaril 2020. Lordide Kojas toimub kolm lugemist, mille järel liigub eelnõu edasi alamkotta (*House of Commons*), seejärel viiakse läbi viimased parandused ja eelnõu jääb ootama kuninganna kinnitust.⁷⁷ Eestis pole *Cohabitation Rights Bill*’ile sarnast seadust. Eestis vastu võetud kooseluseadus reguleerib registreeritud kooselusi (ingl k *civil partnership*) ning *Cohabitation Rights Bill* reguleerib mitteabielulisi kooselusi (ingl k *cohabitation*). See tähendab, et Ühendkuningriigis püütakse välja töötada seadust, mis annaks teatud olukordades õigused ja kohustused ja mitteabielulisele kooselule ehk registreerimata kooselule.

Nagu eelnevalt mainitud, on siiani Ühendkuningriigis püütud kooselulisi õiguslikke aspekte reguleerida *ad hoc*, mitte üldist regulatsiooni loomisega, kuna valitsus toetab siiski abielulisi suhteid⁷⁸, mis võib kõlada abieluväliste suhete diskrimineerimisena. See on muutnud kooselude õigusliku piiritlemine segaseks ja keeruliseks.⁷⁹ Üldiste sätete puudumine Ühendkuningriigis tähendab, et kooselude õiguslik staatus jääb teatud juhtudel ebamääraseks.⁸⁰ Eestis saab kooselu õigusliku tähenduse selle registreerimise läbi ning sellisel juhul rakenduvad kooseluseaduse sätted. Samuti saab Ühendkuningriigis kooselu õigusliku tähenduse selle registreerimise läbi ning sellisel juhul rakenduvad *Civil Partnership Act* sätted. Erisoolised elukaaslased võivad Inglismaal ja Wales’is kooselu registreerida alates 2. detsembrist 2019. Sarnane olukord on ka Põhja-Iirimaal 13. jaanuarist 2020. Šotimaal alles arutatakse erisooliste elukaaslaste võimalust kooselu registreerida.

Registreeritud kooselu, mida reguleerib *Civil Partnership Act* võimaldab elukaaslastel omandada samad õigused ja kohustused nagu abielu puhul, mis muudab teise riiki kolimisel Ühendkuningriigi kutsuvamaks riigiks. Registreeritud elukaaslastel on samad varalised õigused, pärimisõigused, pensionihüvitised, vanemlikud õigused ja kohustused, ülalpidamise kohustused, elukoha õigused, elukindlustuse hüved jne. Kooselu seaduse üldiseks eesmärgiks peaks olema nõrgema poole kaitsemine, mitte abielusarnase mudeli loomine.⁸¹ Rootsi on oma neutraalsusega

---

⁷⁵ Waggoner (2016), *supra nota* 16, 246.

⁷⁶ Kooseluseadus. RT I, 16.10.2014.

⁷⁷ Cohabitation Rights Bill Bill [HL] 2019-21. United Kingdom.

⁷⁸ Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 58.

⁷⁹ Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 60.

⁸⁰ Barlow & James (2004), *supra nota* 30, 145.

⁸¹ Bradley (2001), *supra nota* 27, 38.

eeskujuks, sest on võtnud seisukoha, et seadused peaksid olema võimalikult neutraalsed selle suhtes, mis puudutab erinevaid kooselu vorme.⁸² J. Lewis ja K. Kierman olid juba 1996. aastal seisukohal, et riik ei peaks dikteerima, millised suhted on lubatud, vaid riigi ülesanne on suhteid reguleerida.⁸³ Selle seisukohaga on töö autor väga nõus, kuna seaduste ja muude õiguslike regulatsioonide eesmärgiks on inimsuhteid ja eluvaldkondi reguleerida.

Kooselu jaoks kehtestatud juriidilised mudelid näitavad, et kooselude mitmekesisus ja abielu tagasilükkamine ei esita seaduse loojatele ületamatuid probleeme. Vaatamata sellele puudub õiguspoliitikas üksmeel.⁸⁴ Arvestades kultuurilisi ja ajaloolisi eripärasid, on töö autor seisukohal, et riigiti võib kooselu regulatsioon erineda, kuna lähtutakse ühiskonnast, mille keskel kooselu toimub. Siiski on suhete reguleerimine vajalik, eriti kui need on populaarseks muutunud erinevates riikides ja ühiskondades ning võivad seega ka erineda elukoha vahetamise aspektist.

---

⁸² *Ibid.*, 23.

⁸³ Lewis, J., & Kierman, K. (1996). The Boundaries Between Marriage, Nonmarriage, and Parenthood: Changes in Behavior and Policy in Postwar Britain. *Journal of Family History*, 21 (3), 385.

⁸⁴ Bradley (2001), *supra nota* 27, 37.

2. ELUKOHA VAHETAMISEGA KAASNEVAD

MITTEABIELULISE KOOSELU ÕIGUSLIKUD ASPEKTID

Üha enam on meedias kajastatud eestlaste kolimist välismaale, paljud elukaaslased alustavad kooselu Ühendkuningriigis. Elukoha vahetamisel, näiteks Eestist Ühendkuningriiki, tekib küsimus, millised õiguslikud probleemid ja tagajärjed tekivad elukaaslastel elukoha vahetamisega? Esiteks rakendub selliste paaride puhul Eesti rahvusvahelise eraõiguse seadus⁸⁵, mille § 1 sätestab, et seadust kohaldatakse juhtudel, kui on kokkupuude rohkem kui ühe riigi õigusega. Teatud olukordades tuleb seega vaadata, millise riigi õigust suhtele rakendatakse. Eesti ja Ühendkuningriigi õigussüsteemid on erinevad ning seetõttu on ka seadused ja nende rakendamine riikides erinev. Kuna Eestis kehtib tsiviilõiguse süsteem⁸⁶, toetatakse põhiliselt seadustele, kus enamik valdkondi on siiski reguleeritud ja õigusnormidest tekivad õigused ja kohustused. Eestis on seadused pigem üldised. Ühendkuningriigis on tavaõigus kõrgel kohal⁸⁷ ning kooseludega seotud õiguslikke küsimusi lahendab kohus ning igat olukorda käsitletakse eraldi. Seadused on Ühendkuningriigis väga spetsiifilised. Elukaaslased teevad mõlemas riigis samu tehinguid nagu abikaasad – nad kasutavad, ostavad, müüvad, muudavad, parendavad ja vahetavad oma vara. Õiguslikud probleemid algavad sellega, kui elukaaslased ostavad kinnisvara, ühise majapidamise tarbeks asju ja kindlustavad elamise mõlema palga eest.⁸⁸ Käesoleva peatüki eesmärgiks on analüüsida teise riiki kolimisega kaasnevaid õiguslikke aspekte Eesti ja Ühendkuningriigi näitel.

Kindlasti on esimeseks probleemkohaks suhte piiritlemine ning elukoha vahetamisega tuleb arvestada sihtriigis kehtivate normidega. Ühendkuningriigis kehtivad mitmed eri seadused ning ka seal pole regulatsioon ühtne. Eestis võivad kooselulepingu sõlmida kaks füüsilist isikut, kellest ühe elukoht on Eestis.⁸⁹ See tähendab, et kooselu võivad registreerida sama- kui ka erisoolised

---

⁸⁵ Rahvusvahelise eraõiguse seadus. RT I, 26.06.2017, 31.

⁸⁶ European Justice, (2019), *supra nota* 48.

⁸⁷ European Justice (2019a), *supra nota* 1.

⁸⁸ Bernstein, B. E. (1977). Legal Problems of Cohabitation. *The Family Coordinator*, 26 (4), 366.

⁸⁹ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 1 lg 1.

paarid. Abielu võib Eestis sõlmida mehe ja naise vahel⁹⁰. Kuigi registreeritud elukaaslased võivad omavahel abielu sõlmida⁹¹, tähendab see abiellumist ainult erisooliste elukaaslaste vahel. Eestis pole samasooliste abielud lubatud ning sellised paarid peavad piirduma vaid registreeritud kooseluga. Kui samasooliste abieluseadus⁹² muutis samasooliste paaride abielu seaduslikuks Inglismaal ja Wales'is 2014. aasta märtsis, jäi kehtima ka kooseluseadus, mille kohaselt võis registreeritud kooselu (samasooliste vahel) muuta ümber abieluks. Abielu ja kooseluseadus Šotimaal⁹³ ei paku seda võimalust Šotimaa samasoolistele paaridele, kuid sisaldab sätteid, mis lubab registreeritud kooselus abielluda eelnevalt registreeritud kooselu lõpetamata. Samasooliste abielu muutus Põhja-Iirimaa seaduslikuks 13. jaanuaril 2020 ning Iirimaa tunnustab mujal sõlmitud abielu, kuid puuduvad sätted, mis lubaksid registreeritud kooselu muuta abieluks. Seega on teatud juhtudel just samasoolistel elukaaslastel paremad võimalused Ühendkuningriigis, sest registreeritud kooselu tunnustatakse nii Eestis kui Ühendkuningriigis, kuid samasooliste abielu tunnustatakse vaid Ühendkuningriigis (v.a. Šotimaal). Samuti võib probleemseks muutuda olukord kui otsustatakse Põhja-Iirimaale kolida ning oma registreeritud kooselu muuta abieluks. Kuna seal vastavad sätted puuduvad, siis tuleks eelnevalt kooselu seaduslikult lõpetada. Selleks aga peaksid elukaaslased naasma riiki, kus kooselu sõlmiti (nt Eestisse) ning seejärel sõitma tagasi Põhja-Iirimaale, et seal abielu sõlmida.

Samuti võivad teise riiki kolimisega segadusse ajada erinevad terminid: mitteabieluline kooselu, kooselu, registreeritud kooselu. Elukoha vahetamisel on oluline vahet teha, milliseid suhteid seadused reguleerivad ja seega ka terminid omale selgeks teha. Eesti mitteabieluline kooselu vastab Ühendkuningriigis terminile *cohabitation* ning registreerimata kooselu terminile *civil partnership*. Registreerimata kooselu on mõlemas riigis seadustega reguleeritud ning töö autor on mõlemaid seaduseid erinevatest aspektidest analüüsinud. Eesti seaduses leidub sätteid, mis viitavad mitteabielulise kooselu tunnustamisele, näiteks elukaaslase õigus keelduda kohtumenetluses ütluste andmisest⁹⁴. Ka Eesti pankrotiseaduses esineb võlgniku lähikondlase mõiste ehk tegemist on isikuga, kellel on võlgnikuga ühine majapidamine või kellel oli võlgnikuga ühine majapidamine viimase aasta jooksul enne tehingut⁹⁵. Ka Ühendkuningriigis käsitletakse mõningates olukordades elukaaslaseid kui abielupaari, samas mõnedes olukordades käsitletakse

---

⁹⁰ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 1 lg 1.

⁹¹ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 8 lg 2.

⁹² Marriage (Same Sex Couples) Act 2013. United Kingdom.

⁹³ Marriage and Civil Partnership (Scotland) Act 2014. Scotland.

⁹⁴ TsMS RT I, 19.03.2019, 23, § 257 lg 1 p 5.

⁹⁵ PankrS RT I, 19.03.2019, 26, § 117 lg 1 p 2.

neid kui võõraid.⁹⁶ Siiski pole Eestis konkreetset seadust, mis sätestaks, et teatud tingimustel saab mitteabielulisele kooselule rakendada seaduse sätteid. Siinkohal tekib küsimus, mis hetkest peaks seadus sätestama, et tegemist on *de facto* abieluga ning millistel tingimustel muutub kooselu abielu sätetele alluvaks?⁹⁷ Ühendkuningriigis on teise lugemise ootel *Cohabitation Rights Bill*, mis reguleeriks mitteabielulisi kooselusi. Selle seaduse eelnõud lugedes võib välja tuua, et mitteabielulisele kooselule rakenduks seadus nii eri- kui ka samasoolistele paaridele, kes elavad paarina koos ja vastavad seaduses nimetatud täiendavatele tingimustele. Esimeseks nõudmiseks on üks järgnevatest: 1) neil on ühine laps; 2) nad resideeruvad lapse hooldusõiguse tõttu samal elukohal; 3) neil on ühine laps, kuid ei ela koos või 4) nad on koos elanud kauem kui 10 järjestikust aastat. Teiseks tingimuseks järgmised nõuded: 1) nad pole kumbki abielus või omavahel registreeritud kooselus ja 2) nende suhe pole seadusega keelatud. Seega on Ühendkuningriik Eestist mitteabielulise kooselu reguleerimisel sammuke ees ning Ühendkuningriiki kolimisel tuleb arvestada, et seal võib selline seadus varsti jõustuda, mis hakkab ka mitteabielulisi kooselusi reguleerima ning ka sellisel suhtel võivad olla õiguslikud tagajärjed. Samas on sellise seaduse olemasolu hea, sest tagab mingil määral ka õiguskindluse ilma, et suhet registreerima peaks (kas siis kooseluna või abieluna). Kindlasti tuleb ka arvestada sellega, et elukaaslasel tekivad samuti õigused ning mitteabielulist kooselu ei tohiks käsitleda kui „lihtsalt“ suhet.

Eestis ja Ühendkuningriigis on registreeritud kooselu sätted küllaltki sarnased abielule kehtivatele sätetele, st registreeritud kooselul on suuremad eelised kui lihtsalt kooselul. Enne elukoha vahetamist tuleks tutvuda sealse regulatsiooniga ning millised õiguslikud võimalused elukaaslastel on. Eestis on samasoolistel võimalus enda kooselu registreerida ning registreeritud elukaaslased kohustuvad üksteist toetama ja ülal pidama. Registreeritud elukaaslastel on teineteise suhtes võrdsed õigused ja kohustused. Nad korraldavad kooselu ühiselt, pidades silmas teineteise heaolu ning vastutades teineteise ees kooseluga seotud kohustuste täitmise eest.⁹⁸ Registreeritud elukaaslased on Eestis kohustatud oma tööga ja varaga perekonda ülal pidama.⁹⁹ See tähendab, et neil on kohustus perekonna ees. Eestis hõlmab ülalpidamine tegevust ja varalisi panuseid, mis on perekonna elutingimuste kohaselt vajalikud ühise majapidamise kulude katteks ning perekonna tavapärase ja erivajaduste rahuldamiseks.¹⁰⁰ Registreeritud elukaaslased võivad kooselulepingu sõlmimisel kokku leppida, et ülalpidamist tuleb anda korrapäraselt makstavate rahasummadena ka

---

⁹⁶ Barlow & James (2004), *supra nota* 30, 147.

⁹⁷ Waggoner (2016), *supra nota* 16, 236.

⁹⁸ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 7 lg 1.

⁹⁹ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 9 lg 1.

¹⁰⁰ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 9 lg 2.

siis, kui kooseluleping on lõppenud¹⁰¹, ülalpidamise summa üleandmise viisis ja suuruses lepitakse samuti kokku¹⁰². Samuti võib kooselupaar kokku leppida, et kooselu lõppemisel kohaldatakse lahutatud abikaasa kohta sätestatud.¹⁰³ Samasugused nõuded ja tingimused kehtivad ka Ühendkuningriigis, st registreeritud kooselule rakendatakse abielule sarnaseid sätteid.

Registreerimata kooselu puhul tekib ülalpidamiskohustus mehel ja ainult siis, kui tema elukaaslane/endine elukaaslane on lapseootel või värskest sünnitanud. Eesti PKS § 111 lg 1 järgi on mehel kohustus lapse ema ülal pidada kaheksa nädalat enne ja kaksteist nädalat pärast lapse sündi. Kui lapse ema ei saa raseduse või sünnituse põhjustatud tervisehäirete tõttu end ülal pidada, peab lapse isa teda ülal pidama kuni tervises seisundi paranemiseni. Sama kehtib, kui lapse ema ei saa lapse eest hoolitsemise tõttu sissetulekut saada. Ülalpidamiskohustus algab sellisel juhul varemalt neli kuud enne lapse sündi ja lõpeb lapse sünnist kolme aasta möödudes.¹⁰⁴ Muudel juhtudel registreerimata elukaaslaste vahel Eestis ülalpidamiskohustused puuduvad. Ka Ühendkuningriigis puuduvad elukaaslastel üksteise suhtes ülalpidamise kohustused, kui kooselu polnud registreeritud. Elukoha vahetamise aspektist on ülalpidamise kohustused mõlemas riigis samad. Siiski pakub seadus Ühendkuningriigis võimalust mitteabielulises kooselus elavate elukaaslaste vahel sõlmida leping (*family-based arrangement*), millega üks elukaaslane kohustub teist ülal pidama. Kui elukaaslased sõlmivad vabatahtliku lepingu ülalpidamiseks, võib seda Ühendkuningriigis olla raske rakendada või säilitada. Kui aga lõpetatakse registreeritud kooselu, siis on Ühendkuningriigis ühel elukaaslasel kohustus teist elukaaslast ülal pidada.¹⁰⁵

Kuigi Ühendkuningriigis pole elukaaslastel õiguslikku kohustust üksteist ülal pidada, käsitletakse neid kui abielupaari, kui rahalised vahendid on ühised. Juhul kui hüvitise või maksusoodustuse saanud partner ei jaga seda teise partneriga, ei ole tal ka õiguskaitset.¹⁰⁶ Kui elukaaslane suudab tõendada, et teine peab teda suhte ajal üleval, on võimalik nõue esitada¹⁰⁷ ning seejärel ülalpidamist läbi kohtu taotleda. Kuigi Ühendkuningriigis pole ühtset regulatsiooni, on kohtud asunud seisukohale, et vaid kodu loomise või perekonna jaoks kulutuste tegemine pole piisav, et rakendada kooselule abielu sätteid¹⁰⁸, mis kohustaksid ka elukaaslast teatud juhtudel ülal pidama.

---

¹⁰¹ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 9 lg 3.

¹⁰² KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 9 lg 4.

¹⁰³ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 9 lg 5.

¹⁰⁴ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 111 lg 2.

¹⁰⁵ Civil Partnership Act 2004. United Kingdom.

¹⁰⁶ Matrimonial Causes Act 1973: s. 27. United Kingdom; Domestic Proceedings and Magistrates' Courts Act 1978: s. 1. United Kingdom.

¹⁰⁷ Family and Dependants Act 1975. United Kingdom.

¹⁰⁸ Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 69.

Šotimaal on olukord parem paaride jaoks, kes on elanud koos kauem kui aasta, sest kohus võib teiselt elukaaslaselt hüvitise välja nõuda¹⁰⁹, et ühel elukaaslasel oleks lihtsam suhte purunemisel toime tulla. Ühendkuningriigis seaduseelnõu staatuses oleva *Cohabitation Rights Bill* kohaselt on kooselus olnud elukaaslasel samuti õigus nõuda ülalpidamist läbi kohtu. Eestis enamasti kohtutele ning nende otsustele ei toetuta ning lähtutakse seaduses sätestatust. Seega annab ülalpidamise seisukohalt Ühendkuningriik elukaaslastele suuremad õigused. Praegu saavad registreeritud elukaaslased ülalpidamist nõuda ka pärast suhte lõppemist ning mitteabielulise kooselule kehtiva seaduse jõustumisel on ka neil võimalus läbi kohtu ülalpidamist taotleda.

Eesti KooS § 14 kohaselt on perekonna eluasemena käsitatav eluruumi, kus perekonna liikmed tavapäraselt elavad. Sellest tulenevalt on mõlemal võrdsed õigused perekonna eluasemes elada. Kui Ühendkuningriigis on abikaasal õigus elada perekonna eluasemes, mida üürib või omab teine abikaasa¹¹⁰, siis sellised õigused ei laiene kooselule.¹¹¹ Seega pole Eestis ega Ühendkuningriigis kooselus kumbki pool kohustatud elukaaslast majutama. Eesti VÕS § 289 sätestab, et eluruumi üürnikul on õigus üürileandja nõusolekuta majutada üüritud eluruumi oma abikaasat, kui üürilepingus ei ole kokku lepitud, et üürnik võib seda teha üksnes üürileandja nõusolekul. Elukaaslaste kohta sätted puuduvad. Mõlemal juhul tuleb lähtuda siis üürilepingust: kui mõlema nimi on üürilepingul, siis on neil võrdsed õigused seal elamiseks. Kui aga üürilepingul on ühe elukaaslase nimi, siis pole teisel elukaaslasel õigust nõuda majutamist. Kui elatakse ühe elukaaslase majas või korteris vms, siis tuleb lähtuda asjaõigusest ning õiguslikust kandest kinnistusraamatus. Ühendkuningriigis on väga populaarsed pikaajalised üürilepingud ning mõningatel juhtudel läheb ühe üürija surma korral kohustused automaatselt üle teisele üürijale, olenemata sellest, kui kaua on paar koos elanud.¹¹² Registreeritud kooselu puhul on Ühendkuningriigis õigus elukaaslasel elada üürikohas ja ka teise elukaaslase kinnisvaral olenemata sellest, kelle nimel on leping. Isegi kui elukaaslane palub tal lahkuda, ei saa ta nõuda seda ilma kohtuorderita.¹¹³ Eestis ei saa nõuda kinnisvara enda nimele kirjutamist isegi juhul, kui oled märkimisväärselt panustanud teise elamisse. Ühendkuningriigis on see mingitel juhtudel võimalik ning käib samuti läbi kohtu.

---

¹⁰⁹ Family Law (Scotland) Act 2006. Scotland.

¹¹⁰ Family Law Act 1996 s: 30. United Kingdom.

¹¹¹ Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 67.

¹¹² *Ibid.*, 71.

¹¹³ Civil Partnership Act 2004. United Kingdom.

Ka lastega suhtlemine on Eestis kooseluseadusega reguleeritud ning mitteabielulise kooselu puhul reguleerib lastega suhtlemist PKS. Eestis eeldatakse, et abiellu sündinud laps on abikaasade ühine laps.¹¹⁴ Kooselu puhul eeldatakse, et lapse isa võtab isaduse omaks ning sellisel juhul käiakse kohalikus omavalitsuses koos lapse sünni registreerimas. Siiski tundub, et Eestis on see pigem positiivne trend ja enamik isasid võtavad isaduse omaks, kuigi see kohustus puudub. Ka Ühendkuningriigis pole lapse isad kohustatud last enda nimele registreerima ega isadust omaks võtma. Kuigi vanemlikud õigused ja hooldusõiguse võib ema nõusolekuga anda isale lihtsa protseduurina, siis Ühendkuningriigi uuringu järgi on ainult 5% isadest selle protseduuri läbi teinud.¹¹⁵ Kooselus oleval isal ei teki lapse sünniga eestkostõigust, seega ei saa nad lapsega seonduvalt kohe otsuseid (nt meditsiinilised) teha.¹¹⁶ Ühendkuningriigis eeldatakse samuti, et erisooliste abiellu ning registreeritud koosellu sündinud laps on nende ühine laps. Kui tegemist on samasoolise paariga ning ühel elukaaslasel on laps, siis on Ühendkuningriigis võimalik taotleda vanemlike õiguseid. Selleks tuleb elukaaslase nõusolek saada ning ta võib vanemlikud õigused samasoolisele elukaaslasel anda registreeritud kooselus ja ka mitteabielulises kooselus. Registreeritud kooselu puhul on võimalik lapse emaga ja/või isaga sõlmida vanemliku õiguse leping, lisaks on võimalus laps adopteerida. Lapse ema surma korral peab Ühendkuningriigis isa kohtus taotlema vanemlike õiguste määramise ja hooldusõiguse, olenemata sellest, et ta on last terve see aeg kasvatanud.¹¹⁷ Lapsele elatise maksmine kehtib Ühendkuningriigis nii abikaasadele kui ka elukaaslastele.¹¹⁸ Sama olukord on ka Eestis.¹¹⁹ Ühendkuningriigis on ka kasuomal/kasuisal rahaline kohustus lapse ees, kuid seaduse järgi ei saa nõuda elatise maksmist.¹²⁰ Lastega suhtlemisel on enamasti mõlemas riigis väga sarnased regulatsioonid.

Eestis tekib registreeritud elukaaslastel solidaarkohustus tehingute ees.¹²¹ Samuti vastutab üks elukaaslane teise kohustuse täitmise eest.¹²² Kohustuste täitmisel peavad elukaaslased rakendama samasugust hoolt, nagu enda asjades.¹²³ Ühendkuningriigis ei teki registreeritud kooselu puhul ega mitteabielulise kooselu puhul solidaarkohustust tehingute ees, v.a. juhtudel kui laen/tehing on mõlema elukaaslase nimel. Lähtutaksegi seisukohast, et mis isiku nimel, see isiku kohustus.

---

¹¹⁴ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 84 lg 1 p 1.

¹¹⁵ Barlow & James (2004), *supra nota* 30, 147.

¹¹⁶ Children Act 1989, s: 2(2)(b). United Kingdom.

¹¹⁷ Children Act 1989, s: 4–5. United Kingdom.

¹¹⁸ Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 70.

¹¹⁹ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 100 lg 2.

¹²⁰ Children Act 1989. United Kingdom.

¹²¹ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 11 lg 1.

¹²² KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 12.

¹²³ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 13.

Registreerimata kooselu puhul loetakse, et suhtes kehtib varalahususe varasuhe ehk kelle nimel vara on, sellele vara kuulub. Registreeritud kooselu puhul rakendatakse samasuguseid varasuhteid, nagu abielu puhul¹²⁴. Elukaaslased saavad Eestis valida kolme varasuhte vahel: varalahusus¹²⁵, ühisvara¹²⁶ või vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhe¹²⁷. Olenevalt varasuhtest võivad elukaaslasel tekkida õigused oma elukaaslase varale või kohustus enda vara jagada. Ühendkuningriigis pole suhte purunemisel ühtset lahkumineku valemit, kuid elukaaslased ei pea omavahel vara jagama. Selle asemel rakendub asjaõigusseadus (kelle nimel, selle vara)¹²⁸, nagu ka Eestis. Ühendkuningriigis on elukaaslasel õigus ühiselt omatud kinnisvara korral enda osale. Kui elukaaslane keeldub seda müümast, on müümiseks vajalik kohtuotsus. Vara osas on võimalik esitada nõue, kui elukaaslane on panustanud märkimisväärsed summad ühisesse elamisse, nt laenumaksed või remondimaksed.¹²⁹ Eestis puudub säte kooselus tehtud kulutuste kohta, kuid abikaasade puhul eeldatakse, et kui üks abikaasa teeb perekonnale suuremaid rahalisi kulutusi kui teine abikaasa, ei ole tal õigust nõuda teiselt abikaasalt rohkem panustatud vahendite hüvitamist.¹³⁰ Seega jääb mingi võimalus, et tõendamise korral võib Ühendkuningriigis üks elukaaslane nõuda teiselt kulutuste hüvitamist. Inglismaal on tõusetunud küsimus, kas kooselupaaridel peaks ka kohustus olema üksteisega vara jagada ning lahkumineku korral omama samasid õiguseid nagu abielupaaridki?¹³¹ *Cohabitation Rights Bill* eelnõu järgi on teatud juhtudel õigus elukaaslase varale, mis sarnaneb registreeritud kooselu sätetele.

Šotimaal on võrreldes Inglismaaga rangem seadus, st Inglismaal kaitstakse mõningatel juhtudel elukaaslaseid.¹³² Eestis lõpeb registreeritud kooselu, kui registreeritud elukaaslane sureb, registreeritud elukaaslased sõlmivad omavahel abielu või kui kooseluleping lõpetatakse¹³³, mille kohta tehakse seonduv kanne rahvastikuregistrisse¹³⁴. Kooselu saab Eestis ka kokkuleppel lõpetada.¹³⁵ Inglismaal ja Walesis automaatselt mingeid õiguseid elukaaslase surma korral ei teki.¹³⁶ Ühendkuningriigis ei saa näiteks elukaaslane registreerida oma elukaaslase surma.¹³⁷

---

¹²⁴ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 16 lg 1.

¹²⁵ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 27.

¹²⁶ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 25.

¹²⁷ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 40.

¹²⁸ Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 68.

¹²⁹ The Society of Trust and Estate Practitioners (2019), *supra nota* 60.

¹³⁰ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 17.

¹³¹ Garrison & Scott (2013), *supra nota* 11, 73.

¹³² Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 68.

¹³³ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 17.

¹³⁴ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 18.

¹³⁵ KooS RT I, 16.10.2014, 1, § 19.

¹³⁶ The Society of Trust and Estate Practitioners (2019), *supra nota* 60.

¹³⁷ Barlow (2004), *supra nota* 51, lk 71.

Eestis sellist piirangut pole, isiku surma saab registreerida surnu abikaasa, sugulane, hõimlane, tervishoiuteenust osutava asutuse juht, politseiametnik või muu isik, kellel on andmeid isiku surma kohta.¹³⁸ Ühendkuningriigis lõpeb registreeritud kooselu siis, kui elukaaslane sureb või kui kooselu lõpetamist taotletakse läbi kohtu. Samuti on võimalus registreeritud kooselu muuta abieluks, kuid Ühendkuningriigis ei saa registreeritud kooselu lõpetada varem kui aasta pärast.

Ühendkuningriigis pärib ainult abikaasa automaatselt osa või kogu abikaasa vara ilma testamendita¹³⁹, nii on ka Eestis. Ühendkuningriigis on elukaaslasel õigus nõuda rahalist hüvitist, kui nende suhe kestis vähemalt kaks aastat, isegi kui testamendis pole elukaaslase kasuks vara määratud.¹⁴⁰ Eestis kooselu puhul rahalist hüvitist nõuda ei saa. Sellegi poolest on elukaaslase puhul hüvitise nõue limiteeritud mõistliku ülalpidamiskuluna.¹⁴¹

Näiteks Burns vs Burns kaasuses jäi naine ilma kogu varast. Tema kooselu oma elukaaslasega kestis 19 aastat, nad kasvasid kahte last, naine töötas osalise tööajaga ning maksis mõningaid arveid. Lapsed olid täiskasvanud, kui nende isa suri. Kohus leidis, et puuduvad piisavad alused määratlemaks mehele kuulunud vara ühisvara hulka, seega jäi naine oma kodust ilma.¹⁴²

Eestis ei ole registreeritud elukaaslased seadusjärgsed pärijad. Ühendkuningriigis aga pärib registreeritud elukaaslane kas osa või terve päranduse ning testamendi korral pärib testamendi järgi. Ühendkuningriigi *Cohabitation Rights Bill* eelnõu järgi tekib elukaaslasel õigus varale pärast oma elukaaslase surma. Seega on teatud juhtudel Ühendkuningriigis elukaaslastel pärimisel suuremad õigused, mida tuleb arvesse võtta ka elukoha vahetamisel.

Eesti mitteabieluline kooselu vastab Ühendkuningriigis terminile *cohabitation* ning registreerimata kooselu terminile *civil partnership*. Mõlemas riigis reguleeritakse registreeritud kooselusi, kuid Ühendkuningriik on Eestist sammu võrra ees, kuna teise lugemise ootel on *Cohabitation Rights Bill*, mis reguleeriks mitteabielulisi kooselusi. Eestis on lubatud samasooliste registreeritud kooselu, kuid mitte abielu. Kui Ühendkuningriigis on võimalik samasooliste registreeritud kooselu muuta ümber abieluks, siis Eestis see võimalus puudub. Ühendkuningriigis on võimalus mitteabielulises kooselus elavate elukaaslaste vahel sõlmida

---

¹³⁸ PKTS RT I, 18.12.2019, 5, § 33 lg 1.

¹³⁹ Administration of Estates Act 1925: s. 46. United Kingdom.

¹⁴⁰ Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975: s. 1(1)(a) and (b)(A). United Kingdom.

¹⁴¹ Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975: s. 2. United Kingdom.

¹⁴² Burns v Burns (1984): Ch 317. United Kingdom.

leping (*family-based arrangement*), millega üks elukaaslane kohustub teist ülal pidama. Kui elukaaslane suudab Ühendkuningriigis tõendada, et teine elukaaslane pidas teda suhte ajal üleval, on võimalik läbi kohtu taotleda hüvitist. Registreeritud kooselu puhul on Ühendkuningriigis võimalik nõuda osa kinnisvarast, kuigi see oli registreeritud teise elukaaslase nimele. Eestis ei saa nõuda kinnisvara enda nimele kirjutamist isegi juhul, kui oled märkimisväärselt panustanud teise elamisse. Ühendkuningriigis on ka see vahe, et teatud juhtudel tekivad vanemlikud õigused ka samasoolistel paaridel. Kui Eestis tekib registreeritud elukaaslastel solidaarkohustus tehingu ees, siis Ühendkuningriigis nii pole. Ühendkuningriigis ei saa näiteks elukaaslane registreerida oma elukaaslase surma. Eestis sellist piirangut pole ja ka elukaaslane saab registreerida surma. Ühendkuningriigis on elukaaslasel õigus nõuda rahalist hüvitist, kui nende suhe kestis vähemalt kaks aastat, isegi kui testamendis pole elukaaslase kasuks vara määratud. Eestis kooselu puhul rahalist hüvitist nõuda ei saa. Eestis ei ole registreeritud elukaaslased seadusjärgsed pärijad. Ühendkuningriigis aga pärib registreeritud elukaaslane kas osa või terve päranduse ning testamendi korral pärib testamendi järgi. Kokkuvõtteks võib väita, et elukoha vahetamise aspektist on elukaaslastel suuremad õigused Ühendkuningriigis.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli piiritleda elukoha vahetamise kontekstis kooselu ning analüüsida erinevaid õiguslikke aspekte. Eesmärgi täitmiseks püstitas töö autor küsimuse: millises riigis on mitteabielulisel kooselul suuremad õigused? Võrdlusmomendi tekkimiseks valis töö autor Eesti ja Ühendkuningriigi, kuna tegemist on erinevate õigussüsteemidega. Kui Eestis toetutakse põhiliselt väga täpsetele seadustele, siis Ühendkuningriigis on seadused sõnastatud üldisemalt ning toetutakse kohtulahenditele. Kooselu igapäeva probleemide hulka kuuluvad varaga, sh rahaga, seotud vaidlused, samuti ülalpidamiskohustuse (kas siis elukaaslase või laste) küsimused ning ka pärimisega seonduvad küsimused.

Mitteabielulisel kooselul puudub ühtne definitsioon. Erinevate teadusallikate põhjal saab välja tuua peamised kooselu tunnused ning töö autor on välja pakkunud järgmise definitsiooni: kooselu on kahe täiskasvanu vaheline ajaliselt määratlemata ja dokumenteerimata suhte vorm, mis üldiselt lõppeb abieluga ning millega tekib ühine majapidamine. Ka õiguslik definitsioon puudub, kuid seaduses on samuti välja toodud tingimused, millal kohaldatakse kooselule sätteid. Eestis saab kooselu õigusliku vormi selle registreerimisega ning siis hakkab kehtima kooseluseadus. Ühendkuningriigis saab kooselu samuti õigusliku mõõtmega selle registreerimisega, kuid praegu töötatakse välja seadust ka mitteabielulise kooselu jaoks, mis teatud tingimuste täitmisel hakkab kehtima.

Üha enam on meedias kajastatud eestlaste kolimist välismaale, paljud elukaaslased alustavad kooselu Ühendkuningriigis. Kuna kooselu reguleerimine võib riigiti erineda, siis huvitab elukaaslaseid kindlasti, millised õiguslikud probleemid ja tagajärjed võivad tekkida elukoha vahetamisega (nt Eestist Inglismaale) ning milline riik annab elukaaslastele suuremad õigused. Elukoha vahetamisel tasub kindlasti erinevad terminid selgeks teha. Eesti mitteabieluline kooselu vastab Ühendkuningriigis terminile *cohabitation* ning registreerimata kooselu terminile *civil partnership*. Mõlemas riigis reguleeritakse registreeritud kooselusid, kuid Ühendkuningriik on

Eestist sammu võrra ees, kuna teise lugemise ootel on *Cohabitation Rights Bill*, mis reguleeriks mitteabielulisi kooselusi.

Eestis on lubatud samasooliste registreeritud kooselu, kuid mitte abielu. Kui Ühendkuningriigis on võimalik samasooliste registreeritud kooselu muuta ümber abieluks, siis Eestis see võimalus puudub. Samuti tekib probleem siis, kui soovitakse Ühendkuningriigis abielluda. Eesti kooseluseaduse järgi tuleb kooselu eelnevalt lõpetada, st et elukaaslased peaksid lendama Eesti, et kooselu lõpetada ning seejärel tagasi Ühendkuningriiki, et abielu sõlmida. Ka Ühendkuningriigis on samasooliste abielule mingil määral piirang. Kuigi registreeritud kooselu võib ümber muuta abieluks nii Inglismaal kui ka Walesis, siis Šotimaa ei paku seda võimalust samasoolistele paaridele. Põhja-Iirimaa puuduvad üldse sätted, mis lubaksid registreeritud kooselu muuta abieluks. Seega on teatud juhtudel just samasoolistel elukaaslastel paremad võimalused Ühendkuningriigis, sest registreeritud kooselu tunnustatakse nii Eesti kui Ühendkuningriigis, kuid samasooliste abielu tunnustatakse vaid Ühendkuningriigis (v.a. Šotimaal).

Ülalpidamiskohustus ja pereelusse panustamise põhimõtted on samad nii Eestis kui ka Ühendkuningriigis. Siiski pakub seadus Ühendkuningriigis võimalust mitteabielulises kooselus elavate elukaaslaste vahel sõlmida leping (*family-based arrangement*), millega üks elukaaslane kohustub teist ülal pidama. Kui elukaaslased sõlmisid vabatahtliku lepingu ülalpidamiseks, võib seda Ühendkuningriigis olla raske rakendada või säilitada. Kui elukaaslane suudab Ühendkuningriigis tõendada, et teine elukaaslane pidas teda suhte ajal üleval, on võimalik läbi kohtu taotleda hüvitist. Seega annab ülalpidamise seisukohalt Ühendkuningriik elukaaslastele suuremad õigused. Praegu saavad registreeritud elukaaslased Ühendkuningriigis ülalpidamist nõuda ka pärast suhte lõppemist ning mitteabielulise kooselule kehtiva seaduse jõustumisel on ka neil võimalus läbi kohtu ülalpidamist taotleda.

Eestis ega Ühendkuningriigis pole kooselus kumbki pool kohustatud teist majutama. Ühendkuningriigis on populaarsed pikaajalised üürilepingud ning teatud juhtudel lähevad need elukaaslase surma puhul üle teisele uurijale, olenemata suhte pikkusest. Registreeritud kooselu puhul on Ühendkuningriigis võimalik nõuda osa kinnisvarast, kuigi see oli registreeritud teise elukaaslase nimele. Eestis ei saa nõuda kinnisvara enda nimele kirjutamist isegi juhul, kui oled märkimisväärselt panustanud teise elamisse. Seega eluruumi aspektist annab Ühendkuningriik mõnevõrra suuremad õigused.

Nii Eestis kui ka Ühendkuningriigis eeldatakse, et registreeritud koosellu või abiellu sündinud laps on elukaaslaste ühine laps. Ühendkuningriigis on see vahe, et teatud juhtudel tekivad vanemlikud õigused ka samasoolistel paaridel. Eestis on tavapärane elukaaslaste puhul olukord, kus lapse isa võtab isaduse omaks ning lapse sünni käiakse koos lapse emaga registreerimas. Ühendkuningriigi uuringu järgi on ainult 5% mitteabielulises kooselus olnud isadest sellise protseduuri läbi teinud. Ühendkuningriigis saab lihtsa protseduurina taotleda ka samasoolisele elukaaslasele vanemlikke õiguseid, mis annab eelise Eesti ees. Muus osas on lastega seotud regulatsioonid küllaltki sarnased.

Kui Eestis tekib registreeritud elukaaslastel solidaarkohustus tehingu ees, siis Ühendkuningriigis nii pole. Mõlemas riigis lähtutakse vara jagamisel asjaõigusest, ehk kelle nimel on vara, see on omanik. Ühendkuningriigis on elukaaslasel vara osas võimalik esitada nõue, kui ta on sinna märkimisväärseid summasid panustanud. Eestis sellised võimalused puuduvad. Seega jääb mingi võimalus, et tõendamise korral võib Ühendkuningriigis üks elukaaslane nõuda teiselt kulutuste hüvitamist. *Cohabitation Rights Bill* eelnõu järgi on teatud juhtudel õigus elukaaslase varale, mis sarnaneb registreeritud kooselu sätetele. Seega on Ühendkuningriigis elukaaslastel suuremad varalised õigused kui Eestis.

Eestis lõpevad registreeritud kooselud, kui elukaaslane sureb, sõlmitakse omavahel abielu või kooseluleping lõpetatakse. Ühendkuningriigis tuleb kooselu lõpetada läbi kohtu või kooselu lõpeb elukaaslase surmaga. Inglismaal ja Walesis automaatselt mingeid õiguseid elukaaslase surma korral ei teki. Ühendkuningriigis ei saa näiteks elukaaslane registreerida oma elukaaslase surma. Eestis sellist piirangut pole ja ka elukaaslane saab registreerida surma. Kindlasti tasub meeles pidada, et Ühendkuningriigis ei saa kooselu lõpetada varem kui aasta möödudes.

Ühendkuningriigis on elukaaslasel õigus nõuda rahalist hüvitist, kui nende suhe kestis vähemalt kaks aastat, isegi kui testamendis pole elukaaslase kasuks vara määratud. Eestis kooselu puhul rahalist hüvitist nõuda ei saa. Eestis ei ole registreeritud elukaaslased seadusjärgsed pärijad. Ühendkuningriigis aga pärib registreeritud elukaaslane kas osa või terve päranduse ning testamendi korral pärib testamendi järgi. Ühendkuningriigi *Cohabitation Rights Bill* eelnõu järgi tekib elukaaslasel õigus varale pärast oma elukaaslase surma. Seega on teatud juhtudel Ühendkuningriigis pärimisel paremad võimalused.

Käesoleva uurimuse põhjal saab väita, et kooselu reguleerivad õiguslikud sätted on sarnased nii Eestis kui Ühendkuningriigis, kuid elukoha vahetamise aspektist on elukaaslastel suuremad õigused Ühendkuningriigis.

SUMMARY

LEGAL ASPECTS OF THE COHABITATION RELATIONSHIP REGARDING THE EXCHANGE OF RESIDENCE ON THE EXAMPLE OF ESTONIA AND THE UNITED KINGDOM

Kristi Arak

Estonia is a member of the Continental European legal system (civil law), where the most important sources of law are legislation (Constitution, European Union law, international treaties, laws and regulations). United Kingdom's main legal sources include primary law (Acts of the UK Parliament, acts and measures of the National Assembly of Wales), secondary legislation (legislative documents adopted by the monarch, United Kingdom Government or other authority) and court orders. Thus, the legal systems of Estonia and the United Kingdom differ in the use of judicial decisions.

There is a growing number of Estonians moving abroad, many cohabitants are moving to the UK. In the mid-20th century new type of partnership began to spread: cohabiting. When moving from one country to another, for example from Estonia to UK, it is interesting to know what kind of legal problems and consequences can arise from cohabitants moving to another country? The purpose of this work is to define cohabitants in the context of moving to another country and to analyze the legal aspects of moving to another country and its possible problems. Which country gives greater rights to cohabitants in the context of moving to another country? The thesis uses a qualitative method, the interpretation of the law involves different methods, in particular the grammatical and teleological interpretation.

There is uniform definition of cohabitation partnership. The main characteristics of cohabitation can be developed on the basis of different scientific sources, and the author has proposed the following definition: cohabitation is a form of undocumented relationship between two adults, which generally ends in marriage and common household. There is also no legal definition, but the law also sets out the conditions for applying the provisions of the cohabitation. In Estonia, the cohabitation can be registered, thus turning into civil partnership. In the UK, cohabitation also has a legal dimension when registering.

Same-sex registered partnerships are allowed in Estonia, but not in marriage. Same-sex civil partnership can be transformed into marriage in UK, but not in Estonia. There is also a problem related to marriage in the UK. According to the civil partnership law of Estonia, the partnership must be terminated before marriage, so cohabitants should fly to Estonia in order to terminate the civil partnership and then return to the UK in order to get married. Also, there are some limits to same-sex marriage in the UK. Although civil partnerships can be converted into marriage in both England and Wales, Scotland does not offer this possibility to same-sex couples. There are no provisions in Northern Ireland that would allow civil partnerships converting into marriage. Thus, in some cases, the same-sex partners have a better chance in UK because civil partnerships are recognized in both Estonia and the UK, but same-sex marriage is only recognized in the UK (except Scotland).

Family related provisions are mostly the same in Estonia and in the UK. However, in UK, the law provides the possibility of concluding a contract (family-based arrangement), which gives one of the partners the right to have parental rights. When cohabitants signed legal document for voluntary maintenance of a partner, it can be difficult to implement or maintain it in the UK. If the partner is able to prove in UK that another partner provided maintenance during the relationship, the court can order compensation. Currently, partners in civil partnership can also claim maintenance after the relationship has ended, and if the law of cohabitants enters into force, they will also have the opportunity to apply for the maintenance.

Long-term leases are popular in the UK, and in some cases, they are transferred to another partner in case of the death of a partner, regardless of the length of the relationship. In some cases, the civil partner has the right to claim a part of the property in the UK. In Estonia there is no such opportunity, even when the partner has significantly contributed to partners property. Therefore, the UK has somewhat more favorable conditions in terms of living space.

Both in Estonia and in the UK, a child is assumed to be a joint child of the partners, when born in civil partnership or in marriage. In UK, there is a difference in some cases: the same-sex couples have also parental rights. In Estonia, in cohabitation the father agrees to paternity and the birth of a child is registered by mother and father of the child. According to the study in the UK, only 5% of the fathers have carried out such a procedure. As a simple procedure in the UK, you can also

apply in a same-sex relationship for parental rights, which gives an advantage to the UK. Other regulations relating to children are quite similar in both countries.

In Estonia there is a solidage obligation when making transaction in civil partnerships, but it doesn't apply in the UK. In both countries, the ownership of the property is governed by the law, and on whose behalf the property is owned. A partner in the UK is able to file a claim if he has contributed significant sums to the asset. There are no such possibilities in Estonia. Thus, there is a possibility that, in the event of proof, one partner in the UK may claim sum on money from another. According to the *Cohabitation Rights Bill* draft, in certain cases, a cohabitant is entitled the same rights as spouses. Thus, the provisions and opportunities associated with the property of cohabitants are more favorable in UK.

In Estonia, civil partnerships end if the partner dies, a marriage is formed, or partnership agreement is terminated. In UK the civil partnership must be terminated by a court or cohabitation ends with the death of a partner. In England and Wales, no rights are created automatically in the event of partner's death. In the UK the partner cannot register his partner's death. There is no such restriction in Estonia and the partner can register death. It is certainly worth remembering that in the UK the civil partnership cannot be terminated sooner than a year.

In the UK, a partner has the right to claim financial compensation if their relationship lasted for at least two years, even if the partner has not been assigned an asset in the testament. You cannot claim financial compensation in a partnership in Estonia. In Estonia, the registered partners do not have legal successors. In the UK, however, a registered partner inherits a part or entire inheritance. The United Kingdom's *Cohabitation Rights Bill* dictates that cohabitants are entitled to property after the death of his partner. Thus, in certain cases, UK law is favorable.

This study suggests that the legal provisions governing cohabitation are similar both in Estonia and in the United Kingdom, but in the case of moving to another country, cohabitants have greater rights in the United Kingdom.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Teadusraamatud:

1. Garrison, M., & Scott, E. S. (2013). *Marriage at the crossroads: Law, Policy and the Brave New World of Twenty-First-Century Families*. USA: Cambridge University Press.

Teadusartiklid:

2. Barlow, A. (2004). Regulation of Cohabitation, Changing Family Policies and Social Attitudes: A Discussion of Britain Within Europe. *Law and Policy*, 26 (1), 57-86.
3. Barlow, A. & James, G. (2004). Regulating Marriage and Cohabitation in 21st Century Britain. *Modern Law Review*, 67 (2), 143-176.
4. Bernstein, B. E. (1977). Legal Problems of Cohabitation. *The Family Coordinator*, 26 (4), 361-366.
5. Berrington, A., Perelli-Harris, B., & Trevena, P. (2015). Commitment and the changing sequence of cohabitation, childbearing and marriage: insights from qualitative research in the UK. *Demographic Research*, 33 (12), 327-362.
6. Bhrolcháin, M. N., & Beaujouan, É. (2013). Education and Cohabitation in Britain: A Return to Traditional Patterns? *Population and Development Review*, 39 (3), 441-458.
7. Bradley, D. (2001). Regulation of unmarried cohabitation in West- European jurisdictions – determinants of legal policy. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 15 (1), 22-50.
8. Bruch, C. S. (1981). Nonmarital Cohabitation in the Common Law Countries: A Study in Judicial-Legislative Interaction. *The American Journal of Comparative Law*, 29 (2), 217-245.
9. Garrison, M. (2008). Nonmarital Cohabitation: Social Revolution and Legal Regulation. *Family Law Quarterly*, 42 (3), 309-331.
10. Haavio-Mannila, E., & Rannik, E. (1987). Family Life in Estonia and Finland. *Acta Sociologica*, 30 (3-4), 355-369.
11. Kasearu, K., & Kutsar, D. (2010). Patterns Behind Unmarried Cohabitation Trends in Europe. *European Societies*, 13 (2), 307-325.
12. Kiernan, K. (2004). Unmarried Cohabitation and Parenthood in Britain and Europe. *Law & Policy*, 26 (1), 33-55.
13. Lewis, J., & Kierman, K. (1996). The Boundaries Between Marriage, Nonmarriage, and Parenthood: Changes in Behavior and Policy in Postwar Britain. *Journal of Family History*, 21 (3), 372-387.
14. Lindsay, J. M. (2000). An Ambiguous Commitment: Moving In to a Cohabiting Relationship. *Journal of Family Studies*, 6 (1), 120–134.
15. Murphy, M. (2002). Editorial: Cohabitation in Britain. *Royal Statistical Society*, 163 (2), 123-126.

16. Narusk, A. (2007). The Estonian Family in Transition. *The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 23 (5), 141-152.
17. Noack, T., Bernhardt, E., & Wiik, K. A. (2013). Cohabitation or Marriage? Contemporary Living Arrangements in the West. Abela, A., & Walker, J. (toim), *Contemporary Issues in Family Studies* (16–30). UK: John Wiley & Sons, Ltd.
18. Sessler, S. (2004). The Process of Entering into Cohabiting Unions. *Journal of Marriage and Family*, 66 (2), 491–505.
19. Soons, J. P. M., & Kalmijn, M. (2009). Is Marriage More Than Cohabitation? Well-Being Differences in 30 European Countries. *Journal of Marriage and Family*, 71 (5), 1141–1157.
20. Waggoner, L. W. (2016). Marriage is on the Decline and Cohabitation is on the Rise: At What Point, If Ever, Should Unmarried Partners Acquire Marital Rights? *Family Law Quarterly*, 50 (2), 215-246.

Eesti õigusaktid:

21. Kooseluseadus. RT I, 16.10.2014.
22. Pankrotiseadus. RT I, 19.03.2019, 26.
23. Perekonnaseadus. RT I, 09.05.2017, 29.
24. Perekonnaseisutoimingute seadus. RT I, 18.12.2019.
25. Rahvusvahelise eraõiguse seadus. RT I, 26.06.2017, 31.
26. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I, 19.03.2019, 23.
27. Võlaõigusseadus. RT I, 08.01.2020, 10.

Teiste riikide õigusaktid:

28. Administration of Estates Act 1925. United Kingdom.
29. Children Act 1989. United Kingdom.
30. Civil Partnership Act 2004. United Kingdom.
31. Cohabitation Rights Bill [HL] 2019-21. United Kingdom.
32. Domestic Proceedings and Magistrates' Courts Act 1978. United Kingdom.
33. Family and Dependants Act 1975. United Kingdom.
34. Family Law Act 1996. United Kingdom.
35. Family Law (Scotland) Act 2006. Scotland.
36. Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975. United Kingdom.
37. Marriage Act 1949. United Kingdom.
38. Marriage (Same Sex Couples) Act 2013. United Kingdom.
39. Marriage and Civil Partnership (Scotland) Act 2014. Scotland.
40. Matrimonial Causes Act 1973. United Kingdom.

Kohtulahendid:

41. Burns v Burns (1984). United Kingdom.

Muud allikad:

42. Eesti Statistika. (2018). *Eesti Statistika Kvartalikirjeldus 3/2018*. Kättesaadav: https://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=44734&publication_lang=et, 30. september 2019.

43. Eesti Statistika. (2018). *Eesti Statistika Kvartalikirj 4/2018*. Kättesaadav: https://www.stat.ee/valjaanne-2018_eesti-statistika-kvartalikirj-4-18, 12. märts 2020.
44. European Justice. (2019). *Õiguse Allikad*. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-ee-et.do?member=1, 13. september 2019.
45. European Justice. (2019a). *Õiguse Alused*. Kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-ew-et.do?member=1, 13. september 2019.
46. National Statistics. (2018). *Families and Households: 2018*. Kättesaadav: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/families/bulletins/familiesandhouseholds/2018>, 30. september 2019.
47. The Society of Trust and Estate Practitioners. (2019). *Cohabiting couples' legal rights in the UK*. Kättesaadav: <https://www.step.org/sites/default/files/Publications/cohabiting-couples-legal-rights-uk2.pdf>, 20. detsember 2019.
48. Välisministeerium. (2020). *Mida toob kaasa Ühendkuningriigi lahkumine Euroopa Liidust?* Kättesaadav: https://brexit.mfa.ee/?gclid=Cj0KCQiAqNPYBRCjARIsAKA-WFyLsx9spP9kZz74xSxEwoe0nXeI2Q2-biDizp76529BIRoP9oRSEhEaAuFKEALw_wcB, 12. märts 2020.

Lisa 1. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina, Kristi Arak (sünnikuupäev: 07.03.1987.a.),

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Mitteabielulise kooselu piiritlemise õiguslikud aspektid seoses elukoha vahetusega Eesti ja Ühendkuningriigi näitel“

mille juhendaja on Kristi Joamets, PhD

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

---

¹*Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.*

Appendix 4. Non-exclusive licence

Non-exclusive licence for reproduction and for granting public access to the graduation thesis¹

I Kristi Arak (author's name)

1. Give Tallinn University of Technology a permission (non-exclusive licence) to use free of charge my creation

MITTEABIELULISE KOOSELU PIIRITLEMISE ÕIGUSLIKUD ASPEKTID SEoses
ELUKOHA VAHETUSEGA EESTI JA ÜHENDKUNINGRIIGI NÄITEL
(*title of the graduation thesis*)

supervised by Kristi Joamets, PhD, Tallinna Tehnikaülikool/Taltech University
(*supervisor's name*)

1.1. to reproduce with the purpose of keeping and publishing electronically, including for the purpose of supplementing the digital collection of TalTech library until the copyright expires;

1.2. to make available to the public through the web environment of Tallinn University of Technology, including through the digital collection of TalTech library until the copyright expires.

2. I am aware that the author also retains the rights provided in Section 1.

3. I confirm that by granting the non-exclusive licence no infringement is committed to the third persons' intellectual property rights or to the rights arising from the personal data protection act and other legislation.

---

¹ The non-exclusive licence is not valid during the access restriction period with the exception of the right of the university to reproduce the graduation thesis only for the purposes of preservation.